

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗАННЯ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Статья посвящена описанию особенностей коммуникативного поведения адвоката при разрешении юридических конфликтов. Исследуется роль адвоката и его компетентная помощь в конфликтной ситуации: умелый выбор стиля поведения, лексических, грамматических и стилистических средств, уместно использованные стратегии, тактики и аргументации являются основными принципами успешного разрешения конфликта адвокатом.

Ключевые слова: юридический конфликт, адвокат, особенности коммуникативного поведения.

The article is devoted to the description of the lawyer's communicative behavior while resolving legal conflicts. The lawyer's role and his competent help in conflict situations is investigated. The main principles of the lawyer's successful resolving a conflict are: the appropriate choice of behavior style, lexical, grammatical and stylistic devices, strategies, tactics and argumentation.

Key words: legal conflict, lawyer, peculiarities of communicative behavior.

Виникнення й розвиток права первинно пов'язані з визріванням і конкуренцією численних і різноманітних соціальних інтересів і потреб, у тому числі з прагненням соціуму, індивідів до справедливості, гармонії і стабільності, до зменшення соціальної напруги й суперечок. Невід'ємною частиною людських взаємовідносин є конфлікти. Проблематика конфлікту залишається актуальною протягом існування людства. Особливо гостро ця проблема існує в українському суспільстві сьогодні в період поглиблення протиріч його демократичного становлення. Таке становище викликає необхідність появи освічених спеціалістів з розв'язання дискусійних питань, професіоналів, які б гідно відстоювали свої ідеї в конфліктних ситуаціях. На цьому етапі, відповідно, зростає в тому числі і роль адвоката, як посередника у

різноманітних колізіях. Як показує практика, професійно й грамотно підготовлена, вдало виголошена промова захисника сприяє успішному розв'язанню конфліктної ситуації [1].

Слід відзначити, що широке коло конкретних питань правової конфліктології в аспекті деонтологічного, соціолого-правового і праксеологічного аналізу висвітлюється в роботах С. Алімова, Г. Антонова-Романовського, О. Баєва, О. Бандурки, Л. Волошиної, В. Друзя, Б. Водолазького, Н. Грішиної, М. Гутермана, Д. Зеркіна, В. Кожевникова та ін. На жаль, у сучасній лінгвістиці проблеми комунікативної поведінки та мовленнєвих особливостей учасників судових процесів досліджені не достатньо. Існуючі роботи [2; 3] Савчук Г. В., Дубровської Т. В. описують лише невелике коло питань щодо комунікативної поведінки судді. Що стосується особливостей промови адвоката у судовому дискурсі, то це питання у сучасному мовознавстві дотепер не розглядалося й аналіз цієї проблеми зробить певний внесок не лише у проблеми вивчення мовних особливостей функціонування судового дискурсу в сучасному суспільстві, а й можливості підвищення ефективності комунікативної поведінки учасників судового процесу.

Актуальність даної роботи зумовлена тим, що у зв'язку з процесами світової глобалізації зростає роль адвоката та його компетентної допомоги при розв'язанні юридичних конфліктів. Комунікативна поведінка адвоката відображає сучасні мовленнєві тактики і мовні особливості розв'язання конфліктних ситуацій, а дослідження вищезазначених проблем є своєчасним та необхідним з точки зору підвищення ефективності впливу комунікативної поведінки адвоката на позитивне вирішення поставлених завдань.

Метою дослідження є описання особливостей комунікативної поведінки адвоката під час розв'язання юридичних конфліктів.

Матеріалом дослідження є аутентична українська мова адвоката при розв'язанні юридичного конфлікту.

Якщо йдеться про конфліктну ситуацію, необхідно пам'ятати про етимологію слова “конфлікт”, яке походить від латинського слова “conflictus”, яке у перекладі українською мовою означає “протистояння, протиборствування”. Конфлікт — соціальне явище, що породжується природою суспільного життя й виявляє суперечливі сторони соціальних зв'язків між людьми [4: 21]. Безліч конфліктних ситуацій виникає й протікає безпосередньо у правовій сфері українського суспільства; вони породжуються юридичними ситуаціями і тому мають

бути розв'язані в юридичний спосіб. Це конфлікти правового або суто юридичного характеру, адже з початку й до закінчення вони пронизані правовими зв'язками між опонентами. Юридичний конфлікт — це активне протистояння сторін, викликане полярністю їх інтересів або різним ставленням до цінностей та норм суспільного життя [4:37].

У динаміці юридичного конфлікту значну роль відіграє втручання третьої сторони: державного органу, який буде розглядати конфлікт та виносити рішення щодо нього. Це може бути суд, адміністративна інстанція або державний заклад. Посередницькі функції у конфлікті можуть виконувати не тільки урядові, але й інші установи, організації або окремі особи [4:84]. Однією з таких осіб виступає адвокат. Сутність посередництва адвоката у юридичних конфліктах полягає в організації процесу урегулювання взаємовідносин, розв'язання складної ситуації між сторонами.

Для підтримання збалансованої нейтральної позиції адвокат використовує спеціальні прийоми поведінки та взаємодії з учасниками конфлікту: коректний відбір мовних засобів, специфічне формулювання питань, по черзі звертається до конфлікуючих сторін.

Вступаючи у комунікативний акт, адвокат повинен володіти конкретними знаннями, навичками й уміннями (тобто мати комунікативний досвід, або комунікативну компетенцію), тоді будуть досягнуті комунікативні цілі. “Складовими комунікативного досвіду вважатимемо сукупність уявлень про шляхи і способи, дії та інструменти забезпечення кооперації у спілкуванні, досягнення комунікативної мети (чи якоїсь сукупності подібних цілей), реалізації обраної комунікативної ролі. Цю сукупність називатимемо комунікативною компетенцією, а наявність такого досвіду у конкретної особи — комунікативною компетентністю” [5:13].

Комунікативна компетентність є необхідною умовою подолання можливих конфліктів між учасниками спілкування. На успішність комунікації впливають і мовні, і екстралінгвістичні особливості. З одного боку, вони дають нам можливість судити про партнера і, з іншого, характеризують кожного з нас. Мовна поведінка адвоката в цілому служить індикатором його загальної ерудиції, особливостей інтелекту, мотивації поведінки й емоційного стану. Змістовність мови в деякій мірі є показником ерудиції, акустичні характеристики мови, лексика і граматичне оформлення висловлювань є індикатором оцінки емоційного стану особи. У деяких ситуаціях важко контролювати свої прояви, наприклад, у стані емоційної напруженості багато людей, ви-

словлюючи свою точку зору, насилу підбирають слова. В умовах емоційної напруженості словниковий запас стає менш різноманітним, спостерігається переважання шаблонів. Емоційно напружене мовлення можна розпізнати і за граматичною незавершеністю фраз, за порушенням логічного зв'язку і послідовністю між окремими висловлюваннями, що призводить до двозначності, що, безумовно, ускладнює розуміння. Просодичні конструкції також однозначно вказують на емоційний стан мовця, його позитивне або негативне ставлення до висловленого [6].

Адвокат грає роль посередника в конфліктних ситуаціях, він регулює взаємовідносини між конфліктуючими сторонами. При розв'язанні юридичних конфліктів захисник повинен володіти комунікативною компетентністю, грамотно підбирати мовні засоби, контролювати свій емоційний стан та уникати емоційної напруженості.

Для того щоб уникнути конфліктів, адвокат повинен дбайливо зберігати свої традиції комунікативної культури, тактовно вивчати і дотримуватися традицій і правил інших. Кожного разу вступаючи у комунікацію, слід аналізувати, чи вона відбулася / не відбулася, чи досягнуті комунікативні цілі, і якщо спроба закінчилася невдачею або, що ще гірше, привела до конфлікту, слід проаналізувати причини невдачі, виявити вдалі моменти, які могли привести до позитивного результату. Будь-яка спроба осмислити комунікацію між людьми, зрозуміти, що їй заважає і що сприяє, важлива і виправдана, оскільки спілкування — це стовп, стрижень, основа існування людини.

Основний інструмент у роботі адвоката — це слово, яке він несе людям. За допомогою таких фраз, як: *“беручи до уваги той факт, що...”*, *“оцінюючи докази у їхніх сукупностях...”*, *“цілком очевидним є те, що...”*, *“сторони не заперечують той факт, що...”*, *“зверніть Вашу увагу на...”* захисник відстоює свою позицію.

Здатність вислухати позиції конфліктуючих сторін, вміло вибрати стиль поведінки, правильно дібрати лексичні та стилістичні засоби, просодичні конструкції, доречно використати стратегії аргументації і є основними принципами успішного розв'язання конфлікту.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Конфликтология: Хрестоматия / Составитель Н. И. Леонов. — М. : Московский психолого-социальный институт; Воронеж : НПО “МОДЭК”, 2002. — 304 с.

2. Савчук Г. В. Інтонаційна організація судового дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.15 / Донецький національний ун-т / Г. В. Савчук. — Донецьк, 2009. — 20 с.
3. Дубровская Т. В. Судебный дискурс: речевое поведение судьи (на материале русского и английского языков) / Т. В. Дубровская. — М. : Изд-во “Академия МНЭПУ”, 2010. — 351 с.
4. Кудрявцев В. Н. Юридическая конфликтология / В. Н. Кудрявцев. — [Монография]. — М. : 1995. — 501 с.
5. Стернин И. А. Проблемы формирования категории толерантности в русском коммуникативном сознании / И. А. Стернин // Культурные практики толерантности в речевой коммуникации / Отв. ред. Н. А. Купина, О. А. Михайлова. — Екатеринбург, 2004. — 15 с.
6. Вершинина Т. С. Язык и конфликт / Т. С. Вершинина : Учебное пособие. — Екатеринбург : УрГУ : 2007. — 81 с.